

In de vorige twee studies is al voldoende de opzet van deze Hortus uiteengezet, zodat deze hier niet herhaald behoeft te worden.

De soortenlijst van dit sterk gevarieerde terrein stijgt nog steeds. Dit jaar werd in de eerste plaats geconstateerd Rhacomitrium fasciculare (Hedw.) Brid., een soort, die uitsluitend op rotsen en stenen voorkomt. Ik vond op 28 Mei 1958 een grote plek op een der "flagstones" in de zgn. alpiene wei. Dit is een aanwijzing, dat de soort er al een aantal jaren groeit. Van Borssum Waalkes vermeldde in deze studies I van de alpiene wei R. heterostichum (Hedw.) Brid., maar deze soort vond ik nog niet terug. Het verschil met R. fasciculare is duidelijk genoeg, als er een glashaar is. Zonder glashaar is R. heterostichum moeilijker te herkennen, maar dan geven de korte topcellen uitsluitsel.

Rhacomitrium fasciculare is in ons land uiteraard een der zeer zeldzame soorten. De Prodrumus ed. 1 (1851) noemt 2 exemplaren, van "heidegrond en sparrenbossen", beide van Lacoste, n.l. 1. de Bildt en 2. de Zeisterduinen, deze met de aantekening: in herb. v.d.B(osch). Ed. 2 (1893) vermeldt uitsluitend: heidegrond, de Bilt, 1840. Dit wijst er op, dat het andere exemplaar naar een andere soort is overgebracht, maar ik weet niet welke dat kan zijn. De standplaatsaanduidingen in de Prodrumus zijn wel eens onvolledig. Als dit hier niet het geval mocht zijn, rijst er twijfel over de juistheid van de determinatie. Zelf verzamelde ik de soort met de toenmalige Wageningse werkgroep van de zandsteenblokken van het niet gebouwde museum bij de Franse Berg op de Hoge Veluwe. Andere vindplaatsen zijn me niet bekend.

Een andere aanvulling voor de Wolf is Polytrichum gracile Dicks. ex Turn. van een beschutte spleet in de rotsmuur, met sporogonen. Dat ik deze soort tot nu toe over het hoofd zag, valt te begrijpen, gezien de grote hoeveelheden Polytrichum in de tuin. Over de correcte naam heb ik nog geen zekerheid, want het is niet zeker dat de oudere naam P. marginatum in 1803 geldig gepubliceerd is; dit kon ik nog niet contrôleren.

Ten derde vermeld ik met enige reserve Nardia geoscyphus (De Not.) Lindb., of in elk geval een folieus levermos, dat nieuw is voor de Wolf. Amphigastriën heb ik nauwelijks kunnen zien; de kleine celgroepjes die ik ervoor aanzag zijn wel

anders dan de normale smalle van deze soort. De olielichamen leken me karakteristiek, maar in de mooie nieuwe aflevering van Vanden Berghen's Belgische Levermossen zag ik een tekening van de bladcellen van *Jungermannia caespiticia* Lindenb. (daar *Solenostoma* genoemd), die er niet van verschilde. Toch houd ik voorlopig vast aan de determinatie *Nardia*, omdat verschillende bladen tweetoppig waren en de cellen duidelijke driehoekjes hadden.

Een andere interessante waarneming was voor mij die van antheridiën-bekers van *Atrichum undulatum* (Hedw.) P.B. op 28 Mei en 6 Juni 1958. Deze had ik nog nooit gezien, maar dat ligt natuurlijk aan mij. Toch vraag ik me af, of ze wel elk jaar zo mooi ontwikkeld zijn als nu. Hopelijk kan dit in de Wolf worden nagegaan, evenals de verdere ontwikkeling van de waargenomen planten, omdat verschillende schrijvers aangeven, dat dezelfde stengels na doorgroeien antheridiën dragen. Het viel mij op, dat een recente Japanse cytologische publicatie voor tweehuizige *Atrichum* 7 chromosomen opgeeft en voor een éénhuizige plant triploidie. Misschien betreft dit slechts het verschil autoecisch-synoecisch, maar dat kon ik uit de Japanse tekst niet opmaken (Tatuno 195).

Literatuur:

- Borssum Waalkes, J. van: Mossenstudie in Hortus de Wolf (I) Buxb. 3: 10-14, 1949.
 Wijk, R.v.d., W.D. Margadant en B.O. van Zanten: Mossenstudie in Hortus de Wolf II. Buxb. 8: 48-50, 1954.
 Margadant, W.D.: Excursie naar de Hoge Veluwe, Buxb. 1: 41-42, 1947.
 Tatuno, S. Geschlechtschromosomen und Polyploidie von *Catharinaea*. Bot.Mag. Tokyo 66: 150-154, fig. 1-5, 1953.
 Vanden Berghen, C. Flore Générale de Belgique. Bryophytes. Vol. I, Fasc. III, 309, 1957.

Summary:

The aims of the unique botanical garden "de Wolf" are the creation of many and diverse environments, suitable for many wild and introduced species, thus giving them opportunities for semi-spontaneous development. This year several new species of bryophytes were found, namely *Polytrichum gracile*, *Racomitrium fasciculare* (very rare for the Netherlands) and probably also *Nardia geoscyphus*.